

VALGFOREDRAG I GRUE

Ingenting blir så selvfølgelig som privilegier. Den som aldri har kjent nød - betrakter retten til materiell sikkerhet som en selvfølge. For de fleste mennesker er den en utopi. En sosialistisk president i den tredje verden, Salvador Allende, satte seg som mål å skaffe alle barn i Chile en halv liter melk hver dag. Han kom ikke så langt.

2.

De daglige selvfølgeligheter i vårt samfunn - skole, helsestell, arbeid og pensjoner er summen av generasjoners seige slit - og strid. Det er en saga om menneskers evne til innsats, om de skjulte reserver som folk eier.

Men det er også en saga med svarte kapitler. De handler om dem som valgte å henge bak og bremse i de tyngste motbakkene.

Vi hadde aldri råd sa de. Staten skal holde seg unna privatlivet og næringslivet, sa de. Derfor kunne vi ikke ta oss råd til noen åtte-timers dag, til alderstrygd, til levelige kår for småbrukere og fiskere eller utdanning for alle.

Vi hadde krisetider da en tredjedel av befolkningen gikk uten lønnet arbeid. Da holdt arbeiderbevegelsens pionerer halstarrig fast ved at vi blir ikke rike av å spare, men av å arbeide. Det fins veier for den som vil. De ble utledd, foraktet, sjikanert og iblant regelrett forfulgt. Et parti formulerte sterkere enn alle andre alt vi ikke hadde råd til i en krisetid da tvangsauksjonene gjorde store skader i vårt bygde-Norge. Det var Høyre.

Den røde tråden i vårt lands politiske historie i dette århundre er kampen mot høyrekreftenes negative holdninger til de tunge løft for å trekke alle klasser og grupper opp og inn i samfunnsfellesskapet. I ord hadde de ikke noe mot det. Men det måtte ikke koste dem noe.

Dette er historie, men i dag ser vi på nytt trekk av de samme holdninger. Høyre har alltid klaget på skatten. Plutselig oppdager vi at velferdsstaten ikke er så selvfølgelig - heller ikke hos oss. I land etter land har folk fått oppdage at tilstander de trodde var historie, igjen er blitt virkelighet. Køene foran arbeidskontorene teller millioner. Så dramatisk som i Storbritannia skjer det neppe her, men vi kan se faresignalene fra sterke grupper som hensynløst kjører fram sine krav. Vi ser trekk i samfunnsutviklingen som vil gi et hardere miljø. Et hardere miljø hvor menneskene blir mer hensynsløse mot hverandre.

Vi merker en hardere tone i denne valgkampen. Høyres hovedmelodi er ikke bare et angrep på lover og regler. Det er også en skremmende appell til de mest primitive følelser:

Fjern lovene, si opp byråkratene, kast alle skjemaer, gi oss mer penger og fred fra mas, senk prisene på sprit og bensin - kort sagt: Velt brikkene!

Klagene er sjelden konkrete. For tar en bryet med å gå inn i reglene, ser man gjerne at det er gode grunner for at de er der. Og da blir det hele så altfor saklig til å være egnet propaganda.

Vær derfor kritisk overfor politisk markedsføring og politiske utsagn. Spør deg om propagandaen stemmer med den virkelighet du opplever. Vi irriterer oss alle over regler som begrenser vår egen handlefrihet. Det er mye å gjøre for å bedre offentlige tilbud og gjøre service- og regelverk på offentlige kontorer bedre. Men det gjøres ved å gå systematisk og realistisk til verks - ikke ved å rive ned med usaklige og uholdbare angrep.

Vi vil alle beholde velferdsstaten, men da må vi yte til fellesskapet det den koster. Vil vi styre, kan vi ikke kaste styringsredskapene over bord. Det er blant annet dette valget dreier seg om. Vil vi nå målene må vi også ville og tørre bruke midlene.

Det er fem store saker som er kjernen i Arbeiderpartiets program:

Arbeid for alle

Sikkerhet, avspenning og fred

Forsvar for velferdsstaten

Oljen for hele folket

Likestilling og demokrati

Vi har ikke valgt disse sakene fordi de er lette eller populære. Tvert om: De er saker der løsningene krever noe av oss. Vi har valgt dem fordi de avgjør vår framtid som folk.

8.

Krisen i verdensøkonomien gjør at vi stiller arbeid for alle fremst. Tallet på ledige ute i verden nærmer seg 30 millioner.

I Norge er vi vant til å se full sysselsetting som en selvfølge. Men den følelsen kan også være farlig.

Det er ingen selvfølge at alle får arbeid. Selv med oljen har vi ingen evig garanti. England har også olje, men der ser vi høyrepolitikk i praksis: 3 millioner arbeidsledige. Arbeiderpartiet vil bruke de nødvendige virkemidler for å sikre sysselsettingen. Vi ser nå i Storbritannia hva høyrepolitikk kan føre til.

Skal vi løse problemene for ungdom, eldre, kvinner, distrikter og funksjonshemmede, må vi stadig skape nye arbeidsplasser. Vi har vist at vi kan det.

Arbeiderpartiet har reist spørsmålene om sikkerhet, avspenning og fred som en hovedsak ved inngangen til 1980-årene og foran dette valget.

Verden har i dag våpen nok til å utslette alt liv på jorden. 2/3 av alle mennesker på jorden lever i fattigdom, sult og fornedrelse.

Som sosialdemokrater er det vår fremste oppgave å forsøke å styre utviklingen -og ikke la oss styre.

Den mest presserende oppgave i dagens verden er å få stanset rustningskappløpet. Samtidig må vi oppnå konkrete resultater i de økonomiske forhandlingene mellom industri- og utviklingsland. Så lenge det i store deler av verden finnes en skrikende fattigdom, lever vi alle i utrygghet.

De internasjonale spørsmål har stått sentralt i programarbeidet både i Arbeiderpartiet og i fagbevegelsen.

Her har vi mye å lære av Arbeiderbevegelsens pionerer. Helt fra de tidligste tider viste de evne og vilje til solidaritet for å løse fellesproblemer på det nasjonale plan. Denne fellesinteresse må nå slå gjennom internasjonalt.

Hvilken rolle kan vi spille i det internasjonale samfunn?

Norge er et lite land med begrensede muligheter. Dette er selvsagt riktig. Men vår plass er ikke så beskjeden at ingenting nytter. Vi har et ansvar og vi kan spille en konstruktiv rolle. Her dreier det seg ikke minst om vilje til innsats og nytenkning. Vi vil styrke og utdype vårt internasjonale engasjement.

Det er sosialdemokratiske ledere som i de senere år som har vist størst initiativ og pågangsmot på å søke å bringe fortgang i fastlåste posisjoner. Dette er ikke tilfeldig. Det å bære frem initiativ særpreger arbeiderbevegelsen. Det å komme etter, er konservativ politikk.

Olof Palme er med oss her i dag. Han sitter som formann for en viktig internasjonal kommisjon som vil komme med nye initiativ i nedrustningsarbeidet.

Vi ser i dag et økende engasjement for nedrustning. Et bredt folkelig engasjement er en nødvendig og verdifull del for arbeidet for avspenning og fred.

De siste to-tre år har bragt en ny og skremmende virkelighet inn over den europeiske befolkning: Selve erkjennelsen av de store kjernevåpenarsenaler som er plassert i Sentraleuropa, og at dette landområdet kan bli slagmark i en fremtidig storkrig. Atomopprustningen er blitt noe som angår oss direkte og som ikke lenger er noe fjernt og uvirkelig som de to supermaktene steller med.

I en rekke europeiske land ser vi en intens debatt om kjernevåpnene, - en etterlysning av nye veier og ideer for å snu rustningskappløpet. Den viktigste oppgaven er nå å unngå utplassering av nye kjernevåpen i Europa. Her har alle land et ansvar, også Sovjetunionen som dessverre stadig fortsetter med sin utplassering av SS-20-rakettene.

Arbeiderpartiet har vært hovedarkitekten for norsk sikkerhetspolitikk i etterkrigstiden. Det er Arbeiderpartiet som har staket ut kursen.

Norges sikkerhetspolitikk bygger på medlemskapet i NATO. Arbeiderpartiet står samlet om denne hovedlinjen. Vi kan ikke løse våre sikkerhetsproblemer alene.

Men vi ser ikke oppdelingen av Europa i to allianser som noen endelig og evigvarende situasjon. Vi må arbeide for en morgendag der motsetningene og rustningene ikke dominerer bildet som i dag.

Arbeiderpartiets forslag om en kjernevåpenfri sone i nordisk område er et tilbud om medvirkning i arbeidet for å bygge ned kjernevåpen i Europa - et tilbud om å påta oss forpliktelser. Vi vil bidra på vår måte til bedre løsninger for hele Europa.

Arbeidet må skje i nært samarbeid med våre allierte og etter drøftinger med våre nordiske naboland. Det er ikke snakk om noen isolert løsning. Norge og Norden kan ikke være seg selv nok.

Hva har vært de borgerlige partiers holdning i denne saken? Jo, i første omgang, og særlig fra Høyre, motstand, negativitet og mistenkeliggjøring.

Men i løpet av sommeren fikk vi en vesentlig bredere støtte og tilslutning til Arbeiderpartiets initiativ og program for arbeidet med en atomfri sone i nordisk område.

Ikke bare Senterpartiet, men etter hvert til og med Høyre, har sluttet seg til selve tanken om et slikt mål som ledd i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det er ikke noe nytt for oss å registrere en slik utvikling når nye tanker skal vinne gjennomslag.

Høyre har mange ganger snudd kappen etter vinden og sluttet seg motstrebende til forslag som vi har fremmet. Kåre Willoch gir nå inntrykk av at han hele tiden i prinsippet har stillet seg positiv til tanken om en atomfri sone, og at det er ham som er kommet med de riktige innvendingene for at saken skulle bli tilstrekkelig balansert og nasjonalt samlende. Slik kan man stille tingene på hodet.

Forrige helg fikk vi vite at den amerikanske regjering har vedtatt å sette igang produksjon av nøytronvåpen. På vegne av Regjeringen beklaget jeg straks både selve vedtaket og at det ikke hadde funnet sted konsultasjoner med USAs allierte. Det er nå et krav fra alle grupper i

folket at vi kommer over til forhandlinger og konkrete tiltak for rustningskontroll og nedrustning.

Høyres Hysing Dahl - hevdet først at nøytronvåpenvedtaket var et amerikansk anliggende. Men dette er noe som i høy grad også angår de europeiske allierte - og som angår klimaet foran Øst/Vest-forhandlingene om atomvåpen i Europa. Disse forhandlingene er nå den aller viktigste oppgaven vi står foran. Den bør stå i forgrunnen i alle NATO-lands vurderinger.

Arbeiderpartiet vil fortsette sitt sterke engasjement for avspenning, sikkerhet og fred. Det er livsviktig for oss alle.

Men valget dreier seg også om forholdene i vårt eget land. En viktig del av vårt velferdssamfunn er trygghet for vår helse og omsorg for syke og svake. Vi setter en høy pris på vår helsetjeneste også når vi regner i kroner og ører. 20 milliarder er mange penger, penger vi må være levende opptatt av virkelig når sine mål. Det er 5 tusen kroner pr. innbygger. Og det er 120 000 ansatte i helsesektoren. Politikken for at folk skal være friske, er noe langt mer. Det forebyggende arbeid er en viktig del av vår helsetjeneste. Men hovedinnsatsen må ligge på andre samfunnsområder. Det som skjer i arbeidslivet, i trafikken, i bolig- og nærmiljø blant ungdom og eldre, har store konsekvenser for folks helse.

Helsen preges mer av livsstil og av samfunnsforhold enn av selve helsetjenesten. All politikk er helsepolitikk, eller det er uhelsepolitikk. Nå er det livsstil og miljøsykdommene som preger bildet. Samtidig blir det stadig flere eldre mennesker som trenger vår støtte og omsorg. Innenfor den beskjedne vekst vi nå kan regne med, skal de eldre prioriteres. Det betyr at vi som er friske og arbeidsføre må holde igjen på våre krav. Vi står ved et viktig veiskille i helsepolitikken.

Vi har bygget store nye sykehus i omtrent alle byer, og sykehjem i alle kommuner. Sykehjemmene har nå flere senger enn sykehusene. Det er ingen grunn til å legge skjul på at vi i dag står oppe i en del problemer når

20.

det gjelder vår helsetjeneste. Det er bred tilslutning i Stortinget, og også i landets fylker, om at vi nå må legge større vekt på distriktshelsetjenesten, eldreomsorgen, den psykiske omsorg og styrke mulighetene for barn og ungdom som har særlige vansker.

Det kan ikke skje noen nedbygging i sykehus-sektoren. Den politikk som er trykket opp, betyr at vi må begrense veksten i sykehusene. Likevel må det noe vekst til for å kunne sikre opprettholde dagens standard og for å ta opp nye oppgaver. Fylkene møter i dag problemer. Det er ingen enkel oppgave å legge om, rasjonalisere og forbedre driften av institusjoner. Dette krever noe av oss alle hvis vi skal kunne nå våre felles mål.

Som ingen har kunnet unngå å se, har det vært en livlig debatt i avisspaltene om forberedelsene av fylkesbudsjettene og ulike forslag om omlegging og delvis stenging av avdelinger og institusjoner. Jeg er ikke forundret over at et slikt bilde skaper frykt og uro i befolkningen. Det er det tross alt slik som jeg her har pekt på, at vi setter stor pris på vår helse. Vi vil alle ta skikkelig vare på de eldre, funksjonshemmede - ja, alle de som virkelig trenger samfunnets hjelp og omsorg. La derfor dette være klart: Å oppfylle det målet er et ansvar stat og fylker står sammen om.

Jeg har derfor bedt om konkrete drøftinger med representanter for Norske Kommuners Sentralforbund der

sosialministeren, finansministeren og kommunalministeren deltar. Vi må sammen drøfte erfaringer og muligheter når det gjelder de beste løsninger for å møte de utfordringene som situasjonen på helsesektoren stiller oss alle overfor. En ting er iallfall sikkert: Problemene løses ikke gjennom agitasjon av lavere skatt og mindre til fellesskapet. Vi må avvise og sette på plass den dobbeltmoral som gjør at borgerlige politikere våger å stille seg langt foran i klagekøen om mere penger fra statskassa.

Når vi hører de borgerlige partier i denne valgkampen, kan man få det inntrykk at Norge snart er konkurs, at det er elendighet og vanstyre som omgir oss. Det gjør

det nødvendig å minne om et par grunnleggende kjenn-
gjerninger: Norge er i dag på verdenstoppen når det
gjelder levestandard og livsstandard. Vi har samtidig
et samfunn der levekårene er mere likelig fordelt enn i
de aller fleste land.

Dette vet vi når vi tenker oss om. Dette ser vi når vi
sammenlikner med andre land. Men vi har 3 borgerlige
aviser for hver arbeiderpartiavis. Det gjentas hver dag
der usanne påstander om at Arbeiderpartiets politikk er
mislykket.

La meg bare si: tro mere på egne øyne enn på borgerlige
aviser! Se dere rundt! Da ser dere at vår situasjon er

enestående i en verden i krise. Vi har velstand og
trygghet i Norge.

De borgerlige partier gjentar og gjentar påstandene om
det de kaller "Arbeiderpartiets feilslåtte politikk".
Teknikken de bruker er ganske enkel - og dessverre
effektiv hos litt for mange: De sammenligner ikke med
andre land - det ville vi komme alt for godt ut av -
særlig hvis vi tok de høyrestyrte. De sammenligner ikke
med tidligere tider - de satser på at folk glemmer
fort. Det de satser på, er derimot dette: Systematisk
næring og unyttelse av all misnøye og irritasjon. De
rendryker og forstørrer alle negative sider ved saken,
de omtaler bare kostnader og ulemper og tier bom stille

om alle fordelene. De underslår at reguleringer og restriksjoner er nødvendige for at alle skal få del i godene, for å hindre at de sterke og rike overkjører de svake. Høyres holdning til skattepolitikken er typisk: Systematisk spres den misforståelse at du kan få goder uten betaling, få fordeler uten ulemper, at du kan nyte uten å yte. Legg merke til språkbruken: "Pengene går bort i skatt." De går ikke bort - de går til skoler, sykehus og veier! Derfor blir det en viktig linje for oss å få fram dette:

For å ville målene, må du ville midlene. Vi må avsløre alle de fagre ordene som det ikke står realiteter og seig hverdagsvilje bak. Du kan ikke sikre almenheten adgang til strandområder hvis du ikke vil legge

restriksjoner på hyttebyggingen. Det er ingen rabatt på velferdsstaten. Vi som er yrkesaktive må holde et skikkelig skattenivå for å dekke kostnadene. Vi vet at kvoteordninger er nødvendige i likestillingspolitikken - fordi lik behandling av dem som fra før står ulikt, holder ulikheten ved like. Vi må avsløre de mange uvederheftige påstandene. Vi må avsløre falskheten i høyretonene.

Den andre hovedteknikken Høyre bruker for å ri på misnøyen, er at de ikke sammenligner med virkelighetens verden, men med en idealtilstand som ikke finnes noe sted. Willoch presterte å påstå at Norge under borgerlig styre ville hatt 35 milliarder større nasjonalprodukt

enn det vi har nå. Da bygger han på at verdensøkonomien skulle fortsatt å vokse slik den gjorde før oljekrisen i 73. Når man opererer med slike alternativer til virkeligheten, kan man få til både det ene og det andre.

Vi i Arbeiderpartiet har en kjempejobb foran oss i de nærmeste fire-fem ukene. Det er også vår demokratiske rett og plikt å la velgerne få mest mulig klahet i hva valget står om. Da kan vi ikke tillate oss å forbigå våre motstandere i taushet selv om det kunne være fristende. Vi skal skjære igjennom alt det borgerlige dobbeltspillet. Vi må kreve at de partier som søker regjeringsmakt har mot og kraft til å svare det norske

folk på det enkle spørsmålet: Hvilken politikk vil dere føre om dere får makten? Dere går ut i valgkampen med tre programmer som spriker i alle retninger. Velgerne har krav på klar beskjed.

Det norske folk må nå velge: Ønsker vi en regjering som vet hva den vil og som kan vise til resultater? Eller skal vi kaste oss og lande ut i et borgerlig eksperiment, med ukjent program og ukjent kurs?

Det er dette valget dreier seg om. Vi trenger ikke gå langt for å finne ut hva borgerlige samlingsregjeringer fører til. Willoch liker ikke å bli minnet om Borten-regjeringen som falt fra hverandre av indre splid. Han

sier dette er så lenge siden. Men det er nå engang den eneste erfaring det norske folk har med den slag. Og går vi til Sverige har vi gang på gang sett den spesielle formen for langsomme selvmord som kjennetegner borgerlige koalisjonsregjeringer.

Store velgergrupper er i bevegelse. Valget er ikke avgjort. Nå gjelder det å få fram hva partiene står for. Det er her de borgerlige svikter. Valget skal dreie seg om hvordan landet skal styres. Arbeiderpartiet gir velgerne svar før de skal ta standpunkt. Vi har lagt fram vårt program. På det grunnlaget ber vi om velgernes tillit den 14. september.